

جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۴۰۳، دوره ۶، شماره ۴، صص ۲۲۶-۲۰۹

بررسی طراحی ساخت عوامل موثر بر طلاق در شهر نوشهر با استفاده از تحلیل عاملی

عین الله نائیج بندی^{۱*}، اسمعیل دلیر^۲

۱- استادیار معلم زبان و ادبیات فارسی آموزش و پرورش منطقه کجور، مازندران، ایران.

۲- مربی گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه پیام نور تهران ایران.

dalir@pnu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۳۱

چکیده

طلاق پدیده مذمومی است که نه تنها بر سلول جامعه- خانواده- که بر بیکره اجتماع آسیب های فراوانی وارد می کند؛ از طرفی مولود طلاق- خانواده از هم گسیخته- نیز موجب ایجاد بسیاری معطلات اجتماعی مثل کودکان و زنان بی سرپرست، فرار کودکان از خانه و افزایش سایر بزهکاری ها می گردد. هدف این پژوهش طراحی و ابزار موثر بر طلاق می باشد جامعه آماری تحقیق زنان مطلقه در شهر نوشهر می باشد. که حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۱۸۰ نفر انتخاب گردیده است. روایی پرسشنامه تحقیق طبق نظر اساتید دانشگاه تایید گردید و پایایی آن طبق آلفای کرونباخ ۰/۷۶ محاسبه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از تحلیل عاملی استفاده شده است نتایج حاکی از آن است عامل اول علاقه- خانواده، عامل دوم " رضایت جنسی " عامل سوم " ازدواج تحمیلی و مدت ازدواج " عامل چهارم " ناسازگاری روابط زناشویی " عامل پنجم پای بندی مذهبی عامل ششم " دخالت دیگران در زندگی " که در این میان علاقه- خانواده این عامل حدود ۱۶/۵۷ کل واریانس و مقدار ویژه آن ۳/۲۶ است. بنابراین جهت انجام اقدامات لازم به منظور کاهش پدیده طلاق در شهر نوشهر، برنامه ریزی دقیق برای کاهش عوامل به شمار می روند، امری ضروری به نظر می رسد.

واژگان کلیدی: خانواده، طلاق، تحلیل عاملی، شهر نوشهر.

مقدمه و بیان مسئله

زنان تقریباً نیمی از افراد هر جامعه را تشکیل می دهند و سازندگان و پرورش دهندگان نسل های آینده محسوب می شوند (نظری ۱۴۰۰: ۳۷). به طوری که، زوجین در عصر حاضر، در برقراری ارتباط و داشتن زندگی زناشویی رضایتمند با مشکلات متعددی روبرو هستند؛ احساس امنیت، آرامش و روابط صمیمانه بین زوجین به سستی گراییده و کانون خانواده دستخوش فرایندهای ناخوشایندی شده است و اعضا به تدریج احساس رضایت مندی خود را از دست داده اند و در نهایت، بنیان خانواده گسسته شده است (رمضانی فر و همکاران ۱۴۰۰: ۴۳۵). هنگامی که کارکردهای خانواده از قبیل کارکردهای زیستی، اجتماعی، شناختی و عاطفی یکی پس از دیگری آسیب می بیند، اعضای آن به تدریج احساس رضایت مندی خود را از دست می دهند. این روند در ابتدا موجب گسستگی روانی و سپس گسستگی اجتماعی و در نهایت واقعه حقوقی طلاق می شود (مجرد و همکاران ۱۳۹۸: ۲۴) لذا طلاق را در این شرایط رهایی بخش می خوانند و زمانی که خانواده در آتش ستیز و آشوب می سوزد و فرزندان در معرض بیماریهای روانی پویا هستند، طلاق درمان نهایی باشد (نیازی ۱۳۹۹: ۸۵) طلاق پدیده مذمومی است که نه تنها بر سلول جامعه- خانواده- که بر پیکره اجتماع آسیب های فراوانی وارد می کند؛ از طرفی مولود طلاق- خانواده از هم گسیخته- نیز موجب ایجاد بسیاری معطلات اجتماعی مثل کودکان و زنان بی سرپرست، فرار کودکان از خانه و افزایش سایر بزهکاری ها می گردد (حسنی ۱۳۹۳: ۳۴). ارزیابی پدیده طلاق، ابعاد مختلف تاثیر گذاری آن را بر خانواده به ویژه زنان، پیش رو می نهد و پیامدهای طلاق را می توان به پیامدهای فردی، اجتماعی و اقتصادی تقسیم نمود. افزایش مشکلات عاطفی، احساس تنهایی و عدم درک از سوی دیگران را می توان از جمله پیامدهای فردی طلاق عنوان کرد. کاهش فعالیت اجتماعی و زناشویی، از دست رفتن جایگاه اجتماعی و هم چنین ازدست رفتن پایگاه حمایت اجتماعی خانواده و جامعه از مهم ترین پیامدهای اجتماعی طلاق می باشند (بیگی ۱۴۰۰: ۸). به عبارت دیگر شرایط نامساعد ازدواج و تشکیل خانواده و زندگی مشترک بر اساس موارد غیر منطقی و غیر معقول از آغاز طلاق را در بطن خود قرار دارد، به نحوی که وقوع آن از همان آغاز قابل پیش بینی است و حتی اگر به عللی زندگی زناشویی تداوم یابد و به انحلال خانواده منجر نشود، مصداق اصطلاح «سوختن و ساختن» را دارد، زیرا معیارهای همسرگزینی و شرایط تحقیق ازدواج در اکثر موارد عقلایی نبوده، انتخاب همسر مبتنی بر تمایل پدر و مادر، مصلحت اندیشی، شناخت های ابتدائی نه عمیق و کافی و علائق زودگذر و کافی بوده است. (ابراهیمی و بنی عاطفه ۱۳۹۳: ۲۴) بروس کوئن معتقد است، این یک واقعیت است که میزان طلاق در جوامع نوین زیاد شده است. این وضعیت از جامعه و ارزش های متغیر ما سرچشمه می گیرد تا از گسیختگی و تباهی خانواده به عنوان یک نهاد اجتماعی. امروزه از انواع کارکردهای خانواده در گذشته کاسته شده است و زن و شوهر برای تامین نیازمندی ها و خدمات خود به خانواده متکی نیستند و گسست پیوند زناشویی آن هم در یک محیط زناشویی ننگ نیست (مسعودی اصل و راد ۳۹۵: ۵۶). در یک جمع بندی کلی می توان به عوامل تأثیرگذار معطوف به ساختار اقتصادی (فقر، بیکاری، نداشتن مسکن، تورم و...)، عوامل فرهنگی (تعارض و فاصله فرهنگی زوجین در سطح تحصیلات، اعتقادات مذهبی، شغل و...)، عوامل اجتماعی روابط ناسالم اجتماعی، مهاجرت، اعتیاد، دخالت های خانوادگی و بزهکاری همسر و...)، ویژگی های شخصیتی و زیستی رفتارهای جسمی و روانی، بی علافگی، وضعیت ظاهری، بیماری و ... اشاره کرد (کافی و هاله پورداد ۱۳۹۹: ۳۲). در ایران بر اساس آمار سازمان ثبت احوال کشور تعداد طلاق ها طی سال های گذشته تا کنون

رویه افزایش و روند صعودی داشته است؛ در این دوره ی زمانی تعداد طلاق ها از ۹۴ هزار و ۳۹ مورد در سال ۸۵ به ۱۴۲ هزار و ۸۴۱ مورد در سال ۹۰ و ۱۶۳ هزار و ۷۶۵ مورد طلاق در سال ۹۴ رسیده است در سال ۹۸ استان تهران بیش ترین آمار طلاق را با ۳۱ هزار و ۷۳۳ مورد داشته است (عبدالهی ۱۳۹۹: ۴۴).

شهر نوشهر با توجه به رشد سریع جمعیت در طی دهه های گذشته و ورود مهاجران از گیلک، ترک زبانان و ناتوانی در ارائه خدمات و امکانات مناسب به شهروندان و همچنین رکود فعالیت های صنعتی و گردشگری همچون صنعت قالیبافی و... شاهد شکل گیری مناطق فقر نشین در برخی از فضای شهری شده است که پیامدهایی همچون افزایش اجاره نشینی، حاشیه نشینی، فروش اعضای بدن، سوء تغذیه افزایش تعدی گری، کودکان کار، افزایش دست فروشی و در نهایت طلاق در نهایت فروپاشی بنیادهای خانواده داشته است برای برنامه ریزی و سر و سامان دادن به وضعیت موجود ابتدا باید از تحلیل عوامل موثر بر آنان آگاهی لازم را به دست آورد و سپس با برنامه ریزی دقیق به حل این معضل چالش برانگیز شهری پرداخت تا بتوان از عوارض و پیامدهای منفی گسترش پدیده های موجود در شهر از جمله طلاق جلوگیری کرد و یا حداقل آن را تعدیل داد. لذا هدف این پژوهش، طراحی و ساخت عوامل موثر بر طلاق می باشد.

پیشینه تحقیق

صدیقی اورعی در سال ۱۳۹۹ در تحقیقی تحت عنوان زمینه ها و فرآیندهای طلاق در زنان و مردان مشهدی به این نتیجه رسیده اند که . زمینه طلاق در زمینه ها، چندفرهنگی بودن و اختشاش ارزشی است و فرایند آن انتخاب های نامناسب در ابعاد گوناگون ازدواج است. عموماً فرایند طی شده عبارت است از: ازدواج نامتناسب، شکل گیری یک مساله و ناتوانی حل آن توسط زوجین و تشدید و تکثیر آن و تاثیر گذاری مساله یا مساله ها بر جنبه های دیگر زندگی مشترک. این تحقیق کیفی بوده و قابل تعمیم نمی باشد اما می تواند انواع طلاق در سطح مشهد را دسته بندی نماید.

بنی هاشمی در سال ۱۳۹۹ در تحقیقی تحت عنوان بررسی علل، پیامدها و راهکارهای کاهش طلاق در ایران با رویکرد دلفی فازی به این نتیجه رسیده اند که دم کسب مهارت های ارتباطی (بین زوجین، بین افراد خانواده، و بین خانواده ها در ارتباط با هم)، "افزایش بی سابقه ورود زنان به بازار کار در دهه های اخیر، به استقلال اقتصادی آنان منجر گردیده است و این امر، زنانی را که از وضعیت زناشویی خود چندان رضایتی ندارند به طلاق سوق می دهد". "آسیب های روحی و روانی"، "اختلال در اجتماعی شدن فرزندان طلاق" و "افزایش زنان سرپرست خانوار" به عنوان مهمترین پیامدهای طلاق در کشور ارزش- گذاری شد. "جلوگیری از افزایش اعتیاد"، "کاهش و کنترل آسیب های اجتماعی تهدیدکننده نهاد خانواده خاصه اعتیاد، بیکاری، فقر، خشونت، همسرآزاری و ... در سطح جامعه"، اصلی ترین راهکار کاهش طلاق در کشور از منظر نظر خبرگان بوده است.

صادقی فسایی در سال ۱۳۹۸ در تحقیقی تحت عنوان سنخ شناسی الگوهای بازسازی زندگی پس از طلاق تایچ حاصل از مصاحبه های عمیق با ۳۶ زن و مرد طلاق گرفته در تهران، چهار الگوی بازسازی پس از طلاق را براساس مختصات ذهنی و

عینی پاسخ‌گویان شناسایی کرد. این الگوها شامل بازسازی پیش‌روانه، دو الگوی بازسازی دوگانه یا انتقالی و بازسازی واپس‌گرایانه است.

قدرتی و حسنی در سال ۱۳۹۴ در تحقیقی تحت عنوان بازسازی معنایی تجربه فرآیند منتهی به طلاق در میان زنان مطلقه شهر مشهد با استفاده از رویکرد نظریه‌مبنایی به این نتیجه رسیده‌اند که در این پژوهش با دو مقوله اصلی یا به عبارتی، پدیده مواجه شدیم؛ پدیده اول «ارتباطات از درون تهی شده» است که مفهومی است که تقریباً تمام مشارکت‌کنندگان در مورد آن صحبت کردند. پدیده دوم «اداره و کنترل پدیده طلاق» می‌باشد که در واقع به نوعی، پیامد پدیده اول است؛ اما از آن‌جا که برای زنان از اهمیت زیادی برخوردار است، به عنوان پدیده مستقلی معرفی می‌شود. قاسمی و ساروخانی در سال ۱۳۹۲ در تحقیقی تحت عنوان عوامل مرتبط با طلاق در زوجین متقاضی طلاق توافقی (شهرستان کرمانشاه) به این نتیجه رسیده‌اند که که آشنایی قبل از ازدواج و مدت دوران نامزدی در متقاضیان طلاق خیلی کم بوده است و در میان مردان متقاضی طلاق توافقی ۱۸/۷ درصد دارای سابقه مصرف مواد مخدر بوده‌اند. از نتایج دیگر این بود که بیشترین عوامل طلاق زوجین متقاضی طلاق توافقی به ترتیب مربوط به دخالت اطرافیان (۱۲/۵ درصد)، ضرب و شتم (۱۰/۳ درصد)، دروغ‌گویی (۹/۲ درصد)، سوء ظن و بدبینی (۸/۱ درصد)، اعتیاد (۶/۲ درصد)، بی‌توجهی (۵/۷ درصد)، تنفر و نداشتن علاقه (۳/۵ درصد) و خیانت (۳/۵ درصد) بوده است. نتایج اطلاعات مهمی را در خصوص طلاق توافقی به دست می‌دهد و توجه به علل و عوامل طلاق توافقی از اهمیت خاصی برخوردار است. آرمنند و اژدری در سال ۱۳۹۷ در تحقیقی تحت عنوان زندگی زنان پس از طلاق با رویکردی کیفی (مطالعه موردی: شهرستان شاهین‌دژ) به این نتیجه رسیده‌اند که نتایج حاکی از آن است که با وقوع طلاق تغییرات متعددی در ابعاد گوناگون زندگی آنها را تحت تأثیر قرار داده است. زنان پس از طلاق احساس تنهایی کرده و با مشکلات مالی اقتصادی فراوانی همراه بودند. برخی از زنان مطلقه دارای فرزند تمایل به ازدواج مجدد داشتند اما نگران آینده فرزندان خود بودند. مهمترین مسأله این زنان مشکلات مالی و عدم حمایت مالی و اجتماعی از سوی دولت و نهادهای دولتی بود. بنابراین، لازم است دولت و سازمانهای تابعه متولی امور زنان و خانواده این نیاز به حمایت‌های همه جانبه آنان را مد نظر قرار داده و تدابیر لازم برای پاسخگویی به آنها را بیندیشند. (Phili, 2019) در تحقیقی تحت عنوان آینده‌نگاری در طلاق در آمریکا به این نتیجه رسیده است که روند طلاق از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷ رو به کاهش یافته و بیشتر طلاق‌ها در دوران اولیه زندگی در جوانان اتفاق می‌افتد. (Song, 2019) در تحقیقی اثرات طلاق در تحصیلات فرزندان به این نتیجه رسیده است طلاق والدین میزان تحصیلات کودکان را کاهش نمی‌دهد. (Onofrio, 2020) در تحقیقی تحت عنوان بررسی اثرات طلاق والدین و سلامتی روانی فرزندان به این نتیجه رسیده است که تعداد زیادی از کودکان در سراسر جهان به دلیل طلاق پیامدهای فرزندآوری/زندگی مشترک غیر زناشویی بی‌ثباتی خانواده را تجربه می‌کنند (Molina, 2000) در تحقیقی تحت عنوان بررسی عوامل موثر بر طلاق به این نتیجه رسیده است که مشکلات اقتصادی، حمایت اجتماعی، میزان دینداری، تضاد خانوادگی رابطه معنا داری با گرایش اعتیاد دارد. (Wickrama, 2006) در تحقیقی تحت عنوان شرایط مالی و سلامت فیزیکی زنان مطلقه به این نتیجه رسیده است که سطح بالایی از فشار مالی را تجربه می‌کنند و همچنین میزان بالاتری از ضعف خود ارزیابی سلامتی را نشان می‌دهند. (Bowman, 2007) در تحقیقی بررسی اقتصادی زنان مطلقه به این نتیجه رسیده است که درصد بالایی از زنان مطلقه از قشر کم درآمد جامعه هستند. (Roy, 2011) در

تحقیقی تحت عنوان نرخ بیکاری و طلاق در کشور استرالیا به این نتیجه رسیده اند که تاثیرات میزان بیکاری بر میزان متاهل بودن تاثیر می گذارد و بیکاری زیاد موجب طلاق می شود.

جمع بندی پژوهش های انجام شده نشان می دهد که اکثر تحقیقات داخلی سعی نموده اند واقعه طلاق را بیشتر توصیف نمایند و کمتر به دنبال طراحی ابزار آن به طور تحلیلی بوده اند؛ به عبارت دیگر، عمده تحقیقات داخلی انجام گرفته فاقد یک چارچوب تئوریک مناسب بوده است. نکته دیگر این که اکثر این تحقیقات تقریباً علل مشابه و یکسانی را برای وقوع یا افزایش طلاق مطرح کرده اند. در خصوص جمع بندی تحقیقات خارجی نیز با توجه به فضای اجتماعی و فرهنگی خاص آن، می توان به عوامل مؤثر بر بروز طلاق به فقدان الزام قانونی و فرهنگی برای طلاق، خیانت، هم بستری های قبل از ازدواج و نداشتن هر گونه تعهد نسبت به همدیگر، وجود تمایلات فردگرایانه اشاره کرد. پژوهش حاضر در صدد است با استفاده از رویکرد تبیینی در بین گروه های زنان طلاق گرفته طراحی و ابزار ساخت تحلیل عامل تاثیر گذار بر طلاق را شناسایی کرده و در کانتکس بین المللی تشابهات و تفاوت ها را تبیین نماید

مبانی نظری

نظریه همسان

همسانی میان دو فرد، نه تنها آنان را به سوی یکدیگر جذب می کند بلکه پیوند و وصلت ایشان را استوار می سازد. به سخن دیگر، ناهمسانی میان دو همسر سرچشمه کشمکش های خانوادگی است. به عقیده هیل، افراد مایلند همسری برگزینند که بیشتر همسانشان باشد تا ناهمسانشان و چنانچه این قاعده به دلایلی رعایت نگردد، احتمالاً زوجین دچار ناسازگاری و در نهایت جدایی می شوند. باور من می گوید؛ انسان دانسته یا ندانسته در پس گزینش همسری است که صفاتی همگون با او داشته باشد (دهاقانی و نظری ۱۳۸۹: ۲۳).

نظریه شبکه

نظریه شبکه بر این دیدگاه است که نزدیکان و اقوام زوجین به عنوان شبکه های مرتبط و تأثیرگذاری هستند که می تواند رابطه زن و شوهر را تحت تأثیر قرار دهند. هر خانواده قسمتی از یک شبکه بزرگ خویشاوندی محسوب می شود که در تعامل با سایر افراد خانواده قرار دارد، اما این تعامل تغییر ماهیت داده، جایگزین آن مداخله نابجا می گردد. زمانی که زن و شوهر علاوه بر کانون زندگی خود، عضو شبکه ای از خانواده هایی با درجه و میزان در هم تنیدگی بالایی از روابط باشند، به نوعی در آن حل و هضم می گردند. در این شرایط تسلط شبکه بر ایشان نهادینه شده، ناخواسته رفتار و نحوه برخورد با دیگران و خصوصاً همسر را مطابق با الگوهای شبکه تنظیم می کنند. در این حالت، بروز رفتارهای عقلایی و همسرپسند را به شدت از دست خواهند داد. پیامد چنین وضعیتی به وجود آمدن وضعیت و فضای رنج آور و مجادله آمیز است؛ چرا که این اعمال نظر و دخالت، فضای روابط بین زن و شوهر را تیره کرده که این مسأله می تواند زمینه بروز اختلافات در

خانواده را به وجود آورد و در نتیجه انحلال نهاد خانواده را قریب‌الوقوع سازد (اسدیان و صداقت ۱۳۹۳: ۱۰۰).

تئوری مشکلات اقتصادی کانگر

زوجینی که منابع خانوادگی آنان برای حفظ زندگی استاندارد و مناسب نیست، به مشکلات اقتصادی دچار می‌شوند که این موضوع، زندگی زنا شویی آنها را بی‌ثبات می‌کند و در این خانواده‌ها مردان بیشتر واکنش‌های منفی دارند و احتمال ازهم‌گسیختگی خانواده و بی‌سامانی آن زیاد است

تئوری نیاز - انتظار

ازکمپ، در تئوری نیاز - انتظار، معتقد است احساس رضایت براساس انطباق کامل امیدها و انتظارات با پیشرفت‌های فرد تعیین می‌شود؛ درحالی‌که نارضایتی معلول ناکامی در رسیدن به انتظارات است زن و شوهر تصورات خاصی درباره زندگی زنا شویی دارند و زندگی را با انتظارات مشخصی درباره شیوه رفتار همسرشان با خود آغاز می‌کنند. اگر این انتظارات در زندگی زناشویی برآورده نشوند، آنها ناراضی و پشیمان خواهند شد و رابطه عاطفی میانشان کاهش پیدا خواهد کرد. (دهقانی تفتی و جوادی ۱۳۹۸: ۱۰۲).

تئوری مثلث عشق

رابرت استنبرگ، جوانب مختلف عشق را نشان می‌دهد و این جوانب، سه مؤلفه تعهد، صمیمیت، شور و اشتیاق را در بر دارند. سه مؤلفه عشق به شیوه‌های گوناگون با هم ترکیب می‌شوند که بر این اساس، هشت نوع رابطه مشخص می‌شود. استنبرگ، دو نوع رابطه از هشت نوع رابطه تعریف شده، یعنی عشق تهی (تعهد بدون صمیمیت و اشتیاق جنسی) و عشق ابلهانه (شامل تعهد و اشتیاق جنسی فاقد صمیمیت) را طلاق عاطفی می‌خواند (نورمحمدی ۱۳۹۱: ۷۱).

نظریه مبادله

طبق نظریه مبادله هومنز، در روابط میان افراد هر فردی می‌کوشد سود خود را به حداکثر و هزینه‌هایش را به حداقل برساند در نتیجه تنها زمانی رابطه میان افراد پابرجا می‌ماند که در یک رابطه هزینه و سودی برای افراد در سطح متعالی با شدن نظریه مبادله اجتماعی، برکنش‌های میان زن و شوهر از نقطه نظر سود و هزینه می‌نگرد. گلز می‌گوید: انسان‌ها تنها زمانی وارد یک رابطه می‌شوند و در آن باقی می‌مانند که سود یا پاداش (پول، عشق، امنیت، تشویق، عزت نفس) در آن رابطه دریافت کنند که بیش از هزینه‌هایش باشد. مطابق با نظریه مبادله اجتماعی وقتی یکی از زوجین سودی را در رابطه زناشویی انتظار دارد دریافت نمی‌کند و به راحتی نیز از آن چشم‌پوشی نمی‌کند، درخواست طلاق نموده و موجب به هم زدن مبادله زن و شوهری می‌شود (ابراهیم پور ۱۳۹۰: ۳۹).

نظریه کارکرد گرایی

این نظریه توجه ما را به چگونگی شکل‌گیری رفتارهای فردی به وسیله ساختارها متمرکز می‌کند. خانواده از دیدگاه

کارکردگرایی گروهی است که در آن افراد با جنسیت‌ها و سنین متفاوتی به مدت طولانی باهم در ارتباط نزدیک قرار دارند. در خانواده وجود علایق متفاوت سبب بروز تضادهای آشکار و پنهان می‌شود و این تضادها و ویژگی‌ها و کارکردهای مناسب خانوادگی را از بین می‌برد. رفع این تضادها با استفاده از قدرت در مواردی از راه درخواست طلاق امکان‌پذیر می‌گردد از نظر صاحب‌نظران مکتب کارکردگرایی، خانواده نهادی است که بقای آن وابسته به وظایف و کارکردهایی است که بر عهده دارد. بر اساس این دیدگاه مهم‌ترین وظیفه و کارکرد خانواده، اجتماعی کردن اولیه افراد و آماده کردن آنان برای پذیرش قواعد زندگی اجتماعی است. کارکردگرایان، آسیب‌های اجتماعی و مشکلات خانواده و ازهم گسیختگی آنان را در ارتباط با دیگر نهادهای اجتماعی تبیین می‌کنند و براین عقیده‌اند که تغییرات در اقتصاد، مذهب، نظام آموزشی و در قوانین و برنامه‌های حکومتی همه می‌توانند خانواده را با آسیب‌هایی رو به رو کنند (فخرایی ۱۳۹۴: ۶۷).

روش پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است که در آن به مطالعه عوامل موثر بر طلاق پرداخته شده است. جامعه آماری تحقیق کلیه زنان مطلقه در شهر نوشهر می‌باشد که طبق فرمول کوکران ۱۸۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب گردیده است. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز بعد از بررسی تعدادی از مطالعات مرتبط داخلی و خارجی شاخص‌ها و گویه‌های تحقیق استخراج شد و در مرحله بعد اقدام به تدوین پرسشنامه با بهره‌گیری از طیف ۵ سطحی لیکرت گردید. پرسشنامه طراحی شده به صورت تصادفی ساده در بین زنان مطلقه در شهر نوشهر توزیع گردید. روایی متغیرهای تحقیق از نظرات و کارشناسان متخصص طلاق استفاده شده است و با توضیح اهداف آزمون برای آنها و ارائه تعریف عملیاتی به محتوی سؤالات به آنها، از آنها خواسته شده است تا هر یک از سؤالات بر اساس طبیف سه بخشی لیکرت طبقه بندی کنند سپس بر اساس فرمول لاوشه با توجه به اینکه مقدار $Cvr/042$ به دست آمد تعداد ۲۰ نفر انتخاب شده‌اند. و پایایی آن نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۶ محاسبه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است.

بحث و یافته‌ها

در این تحقیق اطلاعات از بین ۱۸۱ زنان مطلقه در شهر نوشهر جمع‌آوری شده است. میانگین سنی افراد ۳۵ سال، پایین‌ترین سن طلق ۱۸ سال است. میانگین سن ازدواج افراد نمونه نیز ۲۵ سال، کم‌ترین سن ازدواج ۱۵ و بیش‌تر آن ۴۵ سال بوده است. در زمینه تعداد فرزند، ۲۶/۹ درصد از افراد نمونه دارای یک فرزند و ۳۳/۵ درصد که بیش‌ترین افراد نمونه تشکیل می‌دهند در تحصیلات بین دو جنس نیز بیش‌ترین بیسوادی نیز با ۱/۴ درصد کم‌ترین افراد نمونه را تشکیل می‌دهند در تحصیلات بین زنان مطلقه بیش‌ترین فراوانی مربوط به فوق دیپلم با ۴۷/۲ بیش‌ترین فراوانی را دارند هم چنین ۵۰/۴ بیش‌ترین زنان درآمد زیر یک میلیون را دارند هزینه خانوار بیش‌تر زنان مطلقه بالای ۵ میلیون می‌باشد.

از طرف دیگر دیدگاه پاسخ گویان نسبت به طراحی و ابزار موثر بر طلاق حاکی از آن است که در شاخص های آیا همسران به شما علاقمند است (۳/۱۷۱۲)، آیا خانواده شما پس از جدایی با شما حمایت می کند (۳/۱۰)، آیا قبل از ازدواج درباره همسران تحقیق کردید (۳/۹۴) ، -رابطه جنسی شما با همسران چگونه است؟ (۳/۹۱)، آیا در ازدواجتان تحمیلی بوده است (۳/۹۰)، آیا روز قیامت را اعتقاد دارید (۳/۸۹)، اقوام و آشنایان همسر شما در کارهای خصوصی شما دخالت میکنند (۳/۸۸)، با بالاترین میانگین در محدوده مورد مطالعه بوده است

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرها و عوامل تحقیق

متغیرها	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
آیا همسران به شما علاقمند بودند	۱۹/۵	۴۳/۸	۳۶/۶	۰/۰	۰/۰	۳/۱۷۱۲	۰/۷۳۰۴
آیا سابقه طلاق در بین بستگان درجه یک شما وجود دارد	۷۰/۲	۲۳/۶	۵/۱	۱/۰	۰/۰	۱/۳۶۹۹	۰/۶۳۱۵
آیا در حال حاضر به همسران علاقمند هستید	۳۴/۹	۵۶/۲	۷/۹	۱/۰	۰/۰	۱/۷۵۰۰	۰/۶۳۸۸
آیا خانواده شما با جدایی شما موافقت دارد	۹/۲	۲۷/۱	۵۰/۳	۱۳/۴	۰/۰	۳/۱۰	۰/۸۲۰۱
آیا خانواده همسر با جدایی شما موافقت دارد	۷۱/۲	۲۲/۶	۵/۱	۱/۰	۰/۰	۱/۳۶۹۹	۰/۶۷۸۷
چگونه برای حل اختلافات تلاش کردین	۷/۵	۱۴/۴	۲۷/۷	۳۶/۰	۱۴/۴	۳/۳۵۲۷	۱/۱۲۲۵
نظر همسران برای جدایی چیست	۲۶/۲	۲۲/۳	۱۷/۷	۲۲/۳	۱۱/۵	۲/۷۰۷	۱/۳۷۲
آیا خانواده شما پس از جدایی با شما حمایت می کند	۴۳/۸	۴۳/۱	۱۳/۱	-	-	۱/۶۹۲	۰/۶۹۱
آیا قبل از ازدواج درباره همسران تحقیق کردید؟	۲۹/۱	۲۴/۲	۲۶/۶	۱۲/۳	۷/۸	۳/۹۴	۱/۲۴۵
رابطه همسران با خانواده شما چگونه است؟	۱۰/۰	۱۹/۰	۲۱/۰	۲۰/۰	۳۰/۰	۲/۴۳	۰/۷۸۲۱
-حضانت فرزندان پس از طلاق	۲۱/۰	۲۰	۳۰	۱۰/۱	۲۰/۰	۲/۱۲	۰/۷۸۲۱
-آیا دوران نامزدی داشتید؟	۱۵/۴	۲۰/۱۲	۳۰/۱	۱۵/۰	۲۰/۰	۲/۲۶	۰/۷۹۲۴
-رابطه جنسی شما با همسران چگونه است؟	۱۴/۲	۱۰/۲	۳۰/۱۵	۳۵/۲	۱۴/۱	۳/۹۱	۱/۸۲۱۴
-چه کسی عامل بد بودن رابطه جنسی است؟	۱۱/۰	۲۹/۰	۱۰/۰	۲۰/۰	۳۰/۱	۲/۸	۱/۲۶
آیا ازدواج قبلی داشتید؟	۲/۹	۱۷/۶	۵۰	۲۹/۵	۴/۰۶	-	۰/۷۶۵
آیا قصد ازدواج مجدد دارید؟	-	۵/۳	۲۹/۵	۴۱/۴	۲۳/۸	۲/۸۴	۰/۸۵۰
آیا خانواده همسران موافق این ازدواج بودند؟	۶/۱	۱۴/۳	۳۶/۱	۲۰/۱	۲۳/۴	۲۴/۲	۱/۱۷۰
آیا در ازدواجتان تحمیلی بوده است	-	۱۸	۵۰/۴	۱۸/۴	۱۳/۱	۳/۹۰	۰/۹۰۷
آیا عدم علاقمندی به همسر در زمان ازدواج داشتید	۱۱/۹	۲۵	۲۹/۱	۲۶/۲	۷/۸	۲/۹۳	۱/۱۴۰
عدم علاقمندی همسر به شما در زمان ازدواج	۳/۳	۱۲/۳	۳۸/۹	۳۰/۷	۱۴/۸	۲/۴۱	۰/۹۹۲

۰/۸۹	۲/۶	۳۰/۵۴	۱۲/۶	۱۵/۶	۹/۸	۱۷/۳۰	آیا عقاید و نگرش با همسران یکسان بوده است
۱/۲	۲/۸	۳۰/۲۴	۳۴/۷	۴۰/۶	۱۵/۹	۱۷/۲	آیا گاهی همسران قابل اطمینان نیست
۱/۶	۲/۹	۳۰/۵۶	۶۰/۴	۴۵/۳	۱۵/۳۲	۱۰/۳	آیا همسران احترام شما را نگه می دارد
۱/۸	۳/۲	۴۲/۲۱	۶۸/۲۴	۵۰/۴۴	۱۹/۶۰	۱۸/۶	آیا در مراسم مذهبی شرکت می کنید
۱/۸	۲/۶	۴۱/۳۲	۵۰/۲۳	۴۰/۳۲	۵/۶	۶/۴	گاهی اوقات لطف خداوند را در حق خودم زیرسوال میبرم،
۱/۶	۲/۸	۴۰/۲۴	۳۱/۸	۲۰/۳۴	۴/۹	۴/۳	تا چه حد اقوام و آشنایان همسر شما در خریدهای شما دخالت میکنند؟
۱/۴	۲/۴	۴۱/۲۵	۳۴/۲۶	۱۶/۲۵	۸/۲۳	۴/۲۲	آیا اقوام و آشنایان همسر شما در رفت و آمدهای خانوادگی شما دخالت میکنند؟
۰/۸۱	۳/۸۸	۱۶/۸	۵۱/۴۵	۲۵/۳۴	۹/۱۲	۶/۸	اقوام و آشنایان همسر شما در کارهای خصوصی شما دخالت میکنند؟
۰/۷۶	۱/۱۸	۱۷/۶	۱۹/۷	۱۵/۶	۱۶/۹	۲۵/۴	آیا همه امور زندگی به دست خداست قبول دارید
۰/۹۷	۲/۱	۳۰/۱۴	۲۵/۹	۱۶/۹	۱۷/۶	۳۰/۱۶	آیا شما و شوهرتون از نحوه تصمیمگیری ها در مورد چگونگی حل و فصل اختلافاتمان بسیار خشنود بودید

یافته های استنباطی

به منظور طراحی و ابزار عوامل موثر بر طلاق از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی استفاده گردیده است.

جدول ۲- آزمون بارتلت در سطح معناداری

مجموعه مورد تحلیل	مقدار KMO	مقدار بارتلت	سطح معنی داری
تحلیل عوامل موثر بر طلاق	۰.۶۹۱	۱۱۲۹/۳۲	0.001

نتایج تحلیل عاملی در جدول (۳) نشان داده است. تعداد عامل های استخراج شده به وسیله معیار ویژه اسکری پلات ۶ عامل است. این ۶ عامل ۵۱/۲۴ درصد کل واریانس را تبیین کرده است.

جدول ۳- عوامل استخراج شده همراه با ارزش ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی

نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
عامل اول	۳/۲۶	۱۶/۵۷	۱۶/۵۷
عامل دوم	۲/۴۱۵	۱۵/۳۴	۲۹/۹۲
عامل سوم	۲/۳۴۵	۱۳/۲۸	۴۶/۴
عامل چهارم	۲/۳۴۱	۱۳/۲۵	۴۸/۳/
عامل پنجم	۲/۳۳۵	۱۳/۲۳	۴۹/۲۳
عامل ششم	۲/۳۲۱	۱۳/۱۹	۵۱/۲۴

عامل اول

عامل اول: این عامل حدود ۱۶۷/۵۷ اکل واریانس و مقدار ویژه آن ۳/۲۶ است. این عامل همبستگی بالایی با ۱۲ متغیر نشان می دهد. طبق جدول (۵) بالاترین همبستگی این عامل با متغیر علاقمندی ۰/۸۰ است. بنابراین این عامل بیشترین تاثیر را در محدوده مورد مطالعه داشته است. همچنین با توجه به ویژگی متغیرهای مذکور که بیانگر سطح و خصوصیات این عامل را علاقه - خانواده در منطقه می نامیم.

جدول (۴) متغیرهای بار گذاری شده در عامل اول

بار عاملی	مولفه ها
۰/۸۰	آیا همسران به شما علاقمند است
۰/۷۹	آیا سابقه طلاق در بین بستگان درجه یک شما وجود دارد
۰/۷۸	آیا در حال حاضر به همسران علاقمند هستید
۰/۷۶	آیا خانواده شما با جدایی شما موافقت دارد
۰/۷۸	نظر همسران برای جدایی چیست
۰/۷۳	آیا خانواده شما پس از جدایی با شما حمایت می کند
۰/۷۴	آیا قبل از ازدواج درباره همسران تحقیق کردید؟
۰/۷۵	رابطه همسران با خانواده شما چگونه است؟

عامل دوم

عامل دوم: این عامل حدود ۱۵/۳۴ اکل واریانس و مقدار ویژه آن ۲/۴۱۵ است. این عامل همبستگی بالایی و مثبتی با چهار متغیر را نشان می دهد. طبق جدول (۶) بالاترین همبستگی این عامل با میزان رضایت رابطه جنسی را چگونه ارزیابی می کنید که برابر ۰/۷۲ است که بعد از عامل اول بیشترین میزان در منطقه مورد مطالعه داشته است و با توجه به ویژگی های مذکور این عامل را دوم " رضایت جنسی " می نامیم.

جدول (۵) متغیرهای بار گذاری شده در عامل دوم

بار عاملی	مولفه ها
۰/۷۲	-رابطه جنسی شما با همسران چگونه است؟
۰/۷۱	-چه کسی عامل بد بودن رابطه جنسی است؟
۰/۷۰	آیا ازدواج قبلی داشتید؟
۰/۶۹	آیا قصد از دواج مجدد دارید
۰/۶۸	آیا خانواده همسران موافق ازدواج بوده اند

عامل سوم

عامل سوم: این عامل حدود ۱۳/۲۸ درصد کل واریانس و مقدار ویژه ۲/۳۴۵ است. این عامل همبستگی بالایی با دو متغیر را نشان می دهد. طبق جدول (۷) بالاترین همبستگی این عامل با متغیر رضایت از ازدواج تحمیلی بوده که برابر با ۰/۶۸ است. با توجه به ویژگی متغیرهای مذکور که بیانگر سطح و ازدواج تحمیلی هستند، این عامل را یک عامل " ازدواج تحمیلی و مدت ازدواج " می نامیم.

جدول (۶) متغیرهای بار گذاری شده در عامل سوم

بار عاملی	مولفه ها
۰/۶۸	آیا در ازدواجتان تحمیلی بوده است
۰/۶۷	آیا عدم عالقمندی به همسر در زمان ازدواج داشتید
۰/۶۶	عدم عالقمندی همسر به شما در زمان ازدواج
۰/۶۶	مخالفت والدین فرد با ازدواج او
۰/۶۵	مدت زمان زندگی مشترک داشتن

عامل چهارم

عامل چهارم: این عامل حدود ۲/۳۴۱ درصد کل واریانس و مقدار ویژه ۱۳/۲۵ است. این عامل همبستگی بالایی با هفت متغیر را نشان می دهد. طبق جدول (۸) بالاترین همبستگی این عامل عدم علاقمندی به همسر در زمان ازدواج داشتید برابر ۰/۷۹۲ است. با توجه به ویژگی متغیرهای مذکور که بیانگر، این عامل را یک عامل " ناسازگاری روابط زناشویی " می نامیم.

جدول (۷) متغیرهای بار گذاری شده در عامل چهارم

بار عاملی	مولفه ها
۰/۶۴	آیا عدم عالقمندی به همسر در زمان ازدواج داشتید
۰/۶۳	عدم عالقمندی همسر به شما در زمان ازدواج
۰/۶۱	مخالفت والدین فرد با ازدواج او
۰/۵۹	آیا عقاید و نگرش با همسرتان یکسان بوده است
۰/۵۸	آیا گاهی همسرتان قابل اطمینان نیست
۰/۵۸	آیا همسرتان احترام شما را نگه می دارد

عامل پنجم

عامل پنجم: این عامل حدود ۱۳/۲۳ درصد کل واریانس و مقدار ویژه ۲/۳۳۵ است. این عامل همبستگی بالایی با چهار متغیر را نشان می دهد. طبق جدول (۹) بالاترین همبستگی این عامل با متغیر آیا در مراسم مذهبی شرکت می کنید که برابر ۰/۵۷ است. با توجه به ویژگی متغیرهای مذکور این عامل را یک عامل " پای بندی مذهبی " می نامیم.

جدول (۸) متغیرهای بار گذاری شده در عامل پنجم

بار عاملی	مولفه ها
۰/۵۷۲۳۴	آیا در مراسم مذهبی شرکت می کنید
۰/۵۷۲۳۱	آیا روز قیامت را اعتقاد دارید
۰/۵۷۱۶	گاهی اوقات لطف خداوند را در حق خودم زیر سوال میبرم،
۰/۵۷۱۵	آیا همه امور زندگی به دست خداست قبول دارید

عامل ششم

عامل ششم: این عامل حدود ۱۳/۱۹ درصد کل واریانس و مقدار ویژه ۲/۳۲۱ است این عامل همبستگی بالایی با پنج متغیر را نشان می دهد. طبق جدول (۱۰) بالاترین همبستگی این عامل تا چه حد اقوام و آشنایان همسر شما در خریدهای شما دخالت میکنند؟ که برابر ۰/۵۶۲۱ است. این عامل را یک عامل " دخالت دیگران در زندگی " می نامیم.

جدول (۹) متغیرهای بار گذاری شده در عامل ششم

بار عاملی	مولفه ها
۰/۵۶۲۱	تا چه حد اقوام و آشنایان همسر شما در خریدهای شما دخالت میکنند؟
۰/۵۶۱۸	آیا اقوام و آشنایان همسر شما در رفت و آمدهای خانوادگی شما دخالت میکنند؟
۰/۵۶۱۴	اقوام و آشنایان همسر شما در کارهای خصوصی شما دخالت میکنند؟
۰/۵۵۹۶	آیا شما و شوهرتون از نحوه تصمیمگیری ها در مورد چگونگی حل و فصل اختلافاتمان بسیار خشنود بودید
۰/۵۵۹۰	در مسائل زندگی مشترکتان، همسران تا چه حد به دیگران اجازه دخالت نمی دهد

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی و ساخت عوامل مؤثر بر طلاق در شهر نوشهر صورت گرفت نتایج حاکی از آن است عامل اول تمایل خانواده، عامل دوم " رضایت جنسی " عامل سوم " ازدواج تحمیلی و مدت ازدواج " عامل چهارم " ناسازگاری روابط زناشویی " عامل پنجم پای بندی مذهبی عامل ششم " دخالت دیگران در زندگی " که در این میان علاقه- خانواده این عامل حدود ۱۶/۵۷٪ کل واریانس و مقدار ویژه آن ۳/۲۶ است. نتایج پژوهش حاضر با این پژوهش ها همراستا است: رضانی فر و همکاران ۱۴۰۰ نشان داد که مقولاتی همچون بی توجهی مردان به زنان، بی مسئولیتی، خشونت، مشکلات ارتباطی و جنسی، عدم حضور مؤثر در منزل و نداشتن برنامه مناسب اوقات فراغت موجب بروز طلاق عاطفی شده و عواملی

همچون شرایط خانوادگی و دخالت‌های خانواده‌ها و پایگاه اقتصادی-اجتماعی فرد، شغل، درآمد، مدت زمان ازدواج و سن زوجین موقع ازدواج باعث تشدید عوامل علی مؤثر بر طلاق عاطفی می‌شود. پژوهش موسوی و همکاران ۱۳۹۷ نشان داد که میانگین بخشایشگری و پایبندی مذهبی در زوج‌های در آستانه طلاق و زوج‌های عادی به‌طور معنی‌داری متفاوت است؛ یعنی زوج‌های در آستانه طلاق نسبت به زوج‌های عادی دارای سطوح بخشش کمتری بودند و در ابعاد اعتقادی و مناسکی پایبندی مذهبی نمرات کمتری نسبت به زوج‌های عادی به دست آوردند. تفاوت چشمگیری بین این دو گروه، اشارات زوج درمانی مهمی برای اجرای مداخلات روانشناختی بخشش محور و نیز ترویج اعتقادات مذهبی و مناسکی در میان زوج‌ها به‌منظور حفظ و تقویت پیمان زناشویی داشت. پژوهش علی پور و همکاران ۱۳۹۹ نشان داد که عوامل ازدواج اجباری در سنین پایین، تحمیل کارهای دشوار به زن، روابط فرا زناشویی، اعمال خشونت زوج نسبت به زن، حمایت شیوخ و بزرگان عشیره، باور ترجیح جنسی، تأثیر مثبتی بر طلاق توافقی داشته است. فرضیات این تحقیق که با استفاده از تحلیل واریانس و ضریب همبستگی پیرسون و به‌صورت فراوانی بوده است. سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ است که با خطای ۰/۰۵ محاسبه شده است. البته روایی آن با روش محتوایی سازه و صوری تأیید و پایایی اندازه‌گیری، با فرمول آلفای کرونباخ (به اندازه ۰/۷۹۶) تأیید شده است. پژوهش چابکی و زارعان ۱۳۹۷ نشان داد که رابطه‌ی بین نگاه زنان به کارکردهای خانواده، پایبندی زنان به ارزش‌های مذهبی-اخلاقی، تفاوت سطح زوجین، اختلاف سطح خانواده‌های زوجین، شبکه‌های حمایتی، استفاده از فضای مجازی، انتظارات زنان از همسر، وجود زن مطلقه در بستگان و آشنایان با نگرش مثبت زنان نسبت به طلاق، معنادار است. نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نیز نشان داد متغیرهای انتظارات از همسر، وجود زن مطلقه در بین خویشاوندان و آشنایان، استفاده از فضای مجازی و اختلاف عقیده و سطح زوجین بیشترین اثر را بر متغیر وابسته داشته‌اند و ۳۲/۲ درصد از کل تغییرات متغیر وابسته (نگرش مثبت زنان به طلاق) را تبیین می‌کنند.

پژوهش حسینی نثار ۱۳۹۵ نشان داد که بر اساس نتایج تحلیل رگرسیونی، می‌توان گفت که ۵۲ درصد از تغییرات متغیر ملاک (تقاضا برای طلاق) توسط سه متغیر پیش بین، تبیین می‌شود. این سه متغیر به ترتیب اثرگذاری شامل رضایت زناشویی، تصور مثبت از پیامدهای طلاق و دخالت والدین است. محدودیت اصلی تحقیق حاضر، همانند بسیاری از مطالعات طلاق در ایران و جهان، این است که پدیده طلاق، امری حادث و گذشته نگر بوده و بنابراین سنجش آن با روشی پیمایش دشوار است. تحقیق حاضر نیز از همین محدودیت برخوردار است. اما مزیت اصلی آن انتخاب طلاق به عنوان متغیر وابسته می‌باشد لذا پیشنهاد می‌شود که تحقیقات بعدی با انتخاب یک روش شناسی مناسب تر به بررسی دقیق تر علل طلاق بپردازند.

پیشنهادات

با توجه به اهمیت موضوع طلاق در ساختار خانواده ایرانی، در شورای اجتماعی و فرهنگی زنان یک کار گروه تخصصی از متخصصین جامعه شناسی و سایر رشته های تخصصی تشکیل شود.

منابع و مآخذ

ابراهیمی، سمیه؛ بنی فاطمه، حسین (۱۳۹۱) طلاق عاطفی و عوامل مرتبط با آن در شهرستان نقد، *مطالعات جامعه شناسی* دوره ۵، شماره ۱۷، صص ۲۲-۷.

اسدیان، عقیل؛ صداقت، کامران (۱۳۹۳) تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی مؤثر بر طلاق (مطالعه موردی: شهرستان قائم شهر)، *جامعه شناسی کاربردی*، دوره ۲۵، شماره ۲، صص ۹۷-۱۱۶.

اسدیان، عقیل؛ صداقت، کامران (۱۳۹۳) تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی مؤثر بر طلاق (مطالعه موردی: شهرستان قائم شهر)، *جامعه شناسی کاربردی*، دوره ۲۵، شماره ۲، صص ۹۷-۱۱۶.

اشرفی، مسعود؛ خنکدار طلرسی، معصومه (۱۳۹۱) آسیب شناسی طلاق راهکار پیشگیری از آن، *مهندسی فصلنامه فرهنگی* سال ۷، شماره ۷۳، صص ۵۳-۲۷.

افراسیابی، حسین؛ پورخرم، یاسین؛ ممینی، سجاد (۱۳۹۳) عوامل اجتماعی و فرهنگی مرتبط با احساس امنیت در فضای خانواده، *مطالعات اجتماعی ایران*، دوره ۹، شماره ۱، صص ۲۴-۴.

اهری، ابوالفضل، ۱۳۹۷، بررسی ازدواج اجباری و پیامدهای آن در روابط زناشویی در گرایش به فسادهای اجتماعی و خیانت به خانواده، پنجمین همایش ملی پژوهش های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی)، تهران، <https://civilica.com/doc/904484>

آرمند، محمدعلی؛ اژدری، آرام (۱۳۹۷) زندگی زنان پس از طلاق با رویکردی کیفی (مطالعه موردی: شهرستان شاهین‌دژ)، *پژوهش های جامعه شناسی* دوره ۱۲، شماره ۳، صص ۲۵-۷.

آرین فر، نیره؛ رسولی، رویا (۱۳۹۸) مدل معادلات ساختاری پیش‌بینی رضایت زناشویی بر اساس سلامت خانواده اصلی و متغیر میانجی ابعاد عشق، *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۷، شماره ۱، صص ۱۵۷-۱۳۹.

بلداجی، روح الله؛ زارعی، اقبال؛ فلاح چای، سید رضا؛ صادقی فرد، مریم (۱۴۰۰) مقایسه اثربخشی درمان ودیعه‌های انسانی و درمان عقلانی - عاطفی - رفتاری بر افسردگی زنان مطلقه شهر شهرکرد *فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده* دوره ۱۵، شماره ۲۳، صص ۱۰۴-۱۵.

بنی هاشمی، فریبا؛ علی مندگاری، ملیحه؛ کاظمی پور، شهلا؛ غلامی فشارکی، محمد (۱۳۹۹) بررسی علل، پیامدها و راهکارهای کاهش طلاق در ایران با رویکرد دلفی فازی، *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، دوره ۱۷، شماره ۱، صص ۳۵-۵۰.

بیگی، جمال؛ خدادادی، رقیه (۱۴۰۰) ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه دیدگی زنان شهر تبریز، *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۹، شماره ۱، صص ۳۴-۲۰.

پورشهریار، حسین (۱۳۹۲) اثربخشی آموزش ابراز هیجانات کارآمد در کاهش ناراضی‌ت زناشویی زنان شهر تهران، *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۱، شماره ۲۳، صص ۲۳-۲۸.

تقوی، نعمت‌الله؛ صباغ، صمد؛ نصیری، حسام (۱۳۹۰) مقایسه سازگاری زناشویی زنان شاغل و غیرشاغل و عوامل مرتبط با آن در شهر مهاباد، *مطالعات جامعه‌شناسی*، سال ۳، شماره ۹، صص ۶۱-۵۳.

ثنا گویی، محمد؛ جان‌زرگی، محمد (۱۳۹۰) رابطه پابندی مذهبی با الگوهای ارتباطی زوجین فصلنامه روانشناسی و دین، سال ۱۶، شماره ۱۰، صص ۱۲۰-۱۰۳.

جعفری، تقی؛ حقیقی، علی محمد؛ روان‌د، امین (۱۴۰۰) تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دولت دوازدهم، *فصلنامه علمی امنیت ملی*، دوره ۱۱، شماره ۴۰، صص ۲۷۷-۳۰۴.

حاتم زاده، سید حسن (۱۳۹۹) ازدواج تحمیلی و اجباری از نظر فقهی و حقوقی با رویکردی بر اسناد داخلی و بین‌المللی، *فقه و مبانی حقوق اسلامی*، دوره ۱۰، شماره ۳، صص ۸۵-۶۵.

حاتمی نژاد، حسین؛ اشنویی، امیر، خادمی، سمیه (۱۳۹۴) تحلیل فضایی رابطه شهرنشینی و طلاق در استان‌های کشور، دوره ۳، شماره ۱۱، صص ۵۰-۴۰.

حاجی زاده میمنندی، مسعود؛ مداحی، جواد؛ کریمی، یزدان؛ حدت، الهه؛ غروری، ملینا، (۱۳۹۵) بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با طلاق عاطفی (مطالعه‌ی موردی متأهلین شهر شیراز) *فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات راهبردی زنان*، دوره ۱۸، شماره ۷۱، صص ۱۰۸-۸۵.

حشمتی، رسول؛ پور اسماعیلی، اصغر؛ خدایپرست کازرونی، سارا (۱۳۹۸) مقایسه آسیب‌پذیرهای بادوام: باورهای ارتباطی زوجین، عملکرد خانواده اصلی و روان‌رنجورخوبی در بین زنان و مردان متقاضی طلاق، *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۷، شماره ۱، صص ۱۷۸-۱۵۹.

درتی، حسین؛ حسنی، رضا (۱۳۹۴) بازسازی معنایی تجربه فرآیند منتهی به طلاق در میان زنان مطلقه شهر مشهد با استفاده از رویکرد نظریه مبانی، *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۱۹۵-۱۶۹.

دهقانی تقی، زهرا؛ محمدی، اصغر؛ حقیقتیان، منصور (۱۳۹۸) بررسی جامعه‌شناختی پیامدهای اجتماعی طلاق عاطفی زنان شهر تهران طی سال‌های ۹۶-۹۷ براساس معادلات ساختاری، *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، دوره ۸، شماره ۱، صص ۹۷-۹۱.

دیوسالار، اسداله (۱۳۹۲) بررسی نقش ژئوتوریسم در توسعه پایدار فرهنگی شهرهای ساحلی، *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، دوره ۳، شماره ۱، ۹۱-۱۷۹.

رشید، خسرو؛ حسونند، فضل الله؛ نبی زاده، صفدر؛ رشتی، عابده (۱۳۹۸) بررسی عوامل برون فردی مؤثر بر طلاق عاطفی در میان زنان، *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۷، شماره ۱، صص ۱۳۵-۱۱۱.

رمضانی قوام آبادی، محمدحسین (۱۳۸۸) مشارکت و نقش زنان در حقوق بین الملل محیط زیست، *مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان*، دوره ۷، شماره ۳، صص ۷۰-۵۳.

زارع زاده، رسول (۱۴۰۰) آسیب‌ها و چالش‌های امنیتی سازی مسائل داخلی؛ مطالعه موردی شبکه‌های اجتماعی مجازی، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال ۲۴، شماره ۹۲، صص ۳۲-۷.

شریعت، ارغوان؛ قمرانی، امیر؛ عابدی، احمد؛ شریفی، طیبه (۱۳۹۴) فراتحلیل اثربخشی زوج درمانی بر افزایش رضایت زناشویی (ایران ۹۱-۱۳۸۵)، *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۳، شماره ۱، ۱۰۹-۹۳.

صادقی فسایی، سهیلا؛ ایثاری، مریم (۱۳۹۷) سنخ‌شناسی الگوهای بازسازی زندگی پس از طلاق، *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، دوره ۱۵، شماره ۲، صص ۳۲-۱.

صدیق اورعی، غلامرضا؛ غنی زاده، مصطفی؛ دیاری، مرتضی (۱۳۹۹) زمینه‌ها و فرایندهای طلاق در زنان و مردان مشهدی، *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، دوره ۱۷، شماره ۱، صص ۳۷-۱۰.

عبداللهی، اصغر؛ احدی، حسن؛ تاجری، بیوک؛ حاج‌علیزاده، کبری (۱۳۹۹) تجربه‌ی طلاق از منظر زوجین مطلقه در شهر تهران (در پنج سال اول زندگی)، *فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)*، دوره ۸۹، شماره ۲۳، صص ۱۶۲-۱۴۳.

فیروزجائیان، علی اصغر؛ گلوگاه، سهیل؛ صادقی، وحید؛ لطفی، حسن (۱۳۹۷) فراتحلیل مطالعات انجام شده در حوزه طلاق در ایران *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۶، شماره ۲، صص ۱۴۳-۱۱۱.

قاسمی، علیرضا؛ ساروخانی، باقر (۱۳۹۲) عوامل مرتبط با طلاق در زوجین متقاضی طلاق توافقی (شهرستان کرمانشاه)، *تغییرات اجتماعی - فرهنگی دوره ۱۰*، شماره ۴، صص ۱۷-۶۹.

مجرد، آرزو؛ قمری کیوی، حسین؛ کیانی، احمدرضا (۱۳۹۸) اثربخشی مشاوره راه حل محور در کاهش ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی در زنان متقاضی طلاق، *دوفصلنامه علمی مطالعات پلیس زن*، دوره ۱۳، شماره ۳۱، صص ۳۶-۲۰.

محسنی، رضاعلی؛ طاهری، سلیمان (۱۳۹۸) میزان احساس امنیت عمومی و تعیین عوامل مؤثر بر آن در استان مازندران *فصلنامه علمی امنیت ملی*، دوره ۹، شماره ۳۴، صص ۲۷۵-۲۴۵.

مسعودی اصل، شبنم؛ راد، فیروز (۱۳۹۵) بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با ناسازگاری زناشویی در شهر تبریز: *مطالعات جامعه‌شناسی*، دوره ۹، شماره ۳۱، ۶۸-۴۷.

معصومی، سمیرا؛ رضاییان، حمید، حسینیان، سیمین (۱۳۹۶) پیش‌بینی رضایت جنسی براساس الگوهای ارتباطی زوجین، *مطالعات زن و خانواده، دوره ۵*، شماره ۱، صص ۱۰۱-۷۹.

موسوی، سید ولی‌الله؛ رضائی، سجاده؛ قربان‌پور، لعمجانی، امیر؛ احمدیان، طیبه (۱۳۹۷) مقایسهٔ بخشایشگری و پابندی مذهبی در زوج‌های در آستانهٔ طلاق و زوج‌های عادی. *پژوهش‌نامه روانشناسی مثبت* دوره ۴، شماره ۲، ۵۴-۴۱.

موسوی، سیده فاطمه؛ دهشیری، غلامرضا (۱۳۹۴) نقش فاصلهٔ بین انتظارات و واقعیت رابطهٔ زناشویی در رضایت زناشویی زنان و مردان شهر تهران، *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، سال ۱۳، شماره ۲، ۱۱۰-۹۳.

موسوی، سیده فاطمه؛ قلی‌نسب، قوجه؛ بیگلو، رقیه (۱۳۹۸) نقش حمایت عاطفی و خودتعیین‌گری در پیش‌بینی تعارضات زناشویی زنان متأهل، *مطالعات زن و خانواده، دوره ۷*، شماره ۱، ۷۱-۵۷.

میرهاشمی، مالک؛ اکبری مقدم، زهرا (۱۳۹۹) پیش‌بینی روابط فرا زناشویی براساس ویژگی‌های شخصیتی، رضایت جنسی و سبک‌های دل‌بستگی. *مطالعات زن و خانواده، دوره ۱*، شماره ۳، ۹۷-۷۵.

نوبری، امین (۱۳۹۸) مطالعه رابطه محتوای برنامه‌های شبکه سهند با آگاهی از حقوق شهروندی در شهر تبریز با تأکید بر امنیت فردی و اجتماعی، *فصلنامه علمی دانش انتظامی آذربایجان شرقی*، دوره ۹، شماره ۳۳، صص ۴۰-۲۰.

نیکنام، ماندانا، تاج، طه (۱۳۹۸) پیش‌بینی ناپایداری ازدواج بر اساس متغیرهای هوش هیجانی و هوش معنوی در یک جمعیت غیر بالینی از زنان، *مطالعات زن و خانواده، دوره ۷*، شماره ۱، ۲۹-۹.

هندیانی، عبدالله؛ صالحی امیری، سیدرضا، پیلوار، فریبا (۱۳۹۱) بررسی نقش معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری در تأمین امنیت اجتماعی شهروندان (مطالعه موردی منطقه ۳ شهرداری تهران)، *فصلنامه مدیریت شهری*، دوره ۴، شماره ۱۲، صص ۴۶-۳۰.

یازی، محسن؛ میری، سمیه؛ افرا، هادی (۱۳۹۹) فراتحلیل مطالعات انجام شده پیرامون عوامل موثر بر طلاق عاطفی در جامعه‌ی ایران، *تغییرات اجتماعی - فرهنگی* دوره ۱۷، شماره ۱، صص ۱۹۵-۱۷۹.

یوسفی، زهرا؛ کریم‌نژاد، ریحانه (۱۳۹۷) اثربخشی آموزش همسرمداری مبتنی بر شفقت بر بهبود روابط خانوادگی، تعارضات زناشویی، بخشش و صمیمیت زوجین ناشنوا و کم‌شنوای شهر اصفهان، *مطالعات زن و خانواده*، دوره ۶، شماره ۲، صص ۲۲۳-۱۱۹.

Wickrama, K. A. S., Lorenz, F. O., Conger, R. D., Elder Jr, G. H., Abraham, W. T., & Fang, S. A. (2006). Changes in family financial circumstances and the physical health of married and recently divorced mothers. *Social Science & Medicine*, 63(1), 123-136.

Bowman, S. (2007). Low economic status is associated with suboptimal intakes of nutritious foods by adults in the National Health and Nutrition Examination Survey 1999-2002. *Nutrition Research*, 27(9), 515-523.

Roy, S. (2011). Unemployment rate and divorce. *Economics. Journal of Divorce & Remarriage*, 32(3-4), 93-99.n